

بررسی نقش تعاونی های کشاورزی اقتصاد ایران راهکارهای عملیاتی برای توسعه و ترویج
(مطالعه موردی استان های اصفهان، خراسان رضوی و جنوبی)

**Investigate the role of Agricultural Cooperatives of Iran's economy
and providing operational guidelines for development and promoting
cooperation (A Case Study of the provinces of Isfahan, Khorasan, and
South)**

محمد علی محمدی¹

دانش آموخته دانشگاه صنعتی اصفهان و کارشناس ارشد سازمان جهاد کشاورزی خراسان رضوی ایمیل:

mam645@yahoo.com s8029645@alumni.iut.ac.ir

چکیده

تعاونی های کشاورزی در بسیاری از کشورها، نقش تعیین کننده در توسعه روستایی و اقتصاد ملی دارند. ونی های کشاورزی فنلاند، سنگاپور، امریکا، د کره جنوبی، کانادا، چین... سهمی بالغ بر 40 درصدی در اقتصاد کشورشان دارند. تعاونی های کشاورزی ایران علیرغم جایگاه قانونی خوب، نتوانسته اند نقش موثری در اقتصاد کشاورزی ایران ایفا نمایند. آیا عدم نقش موثر تعاونی هادر توسعه روستایی و اقتصاد ملی نتیجه عدم فرهنگ تعاون در ایران است یا نتیجه عدم ساماندهی مناسب آنان توسط دولت هاست؟ پژوهش حاضر با روش اسناد میدانی به منظور یافتن پاسخ به سؤالات یادشده در استان اصفهان و استان های خراسان رضوی و جنوبی به انجام رسیده است. در تحقیق میدانی پژوهش 115 پرسشنامه ویژه مسئولین تعاونی ها تکمیل شده، 30 مصاحبه تخصصی به عمل آمده است. یافته های مطالعه اسنادی نشان می دهد تعاونی سنتی در ایران قدمت حدود چهار هزار سال است بنا براین مردم ایران دارای فرهنگ کهن تعاون می باشند. در زمینه تعاونی های نوین قوانین بسیار خوبی نیز وضع بطوری که در قانون اساسی ایران یکی از بخش های سه گانه اقتصادی کشور به تعاون اختصاص یافته است. لیکن در مسیر توسعه تعاونی ها از تجربیات جهانی تعاون . تجربیات چند هزار ساله ایران در این زمینه که حاصل شرایط فرهنگی و اقلیمی این مرز است به کلی . یافته های مطالعه میدانی حاکی آنست که تعاونی های کشاورزی به ویژه سال های اخیر از نظر کمی رشد قابل داشته اند لیکن سهم مشخص آن ها در اقتصاد کشاورزی و اقتصاد ملی تایید نمی شود. بی مهربی دولت تعاونی ها و همکاری های سنتی، برخورد قسیم مابانه مدیران تعاونی های و عدم مشارکت واقعی کشاورزان تعاونی با اعضا، عدم تعریف وظایف تعاونی هادر اقتصاد کشاورزی، اعتماد دولت ها به تعاونی ها و نسنپردن نقش مشخص موثر به آ . از مهمترین دلایل عدم توفیق تعاونی ها در این زمینه محسوب می شود. ایفاء نقش موثر تر تعاونی ها برای توسعه روستایی و اقتصاد ایران اجرای راهکار عملیاتی را توصیه می نماید: 1- تعیین متولی واحد برای خدمات حمایتی تعاونی های کشاورزی 2- تفویض اختیار دولت به تعاونی ها در وظایف قابل واگذاری 3- ها در مدیریت تعاونی 4- احیاء و تقویت تعاونی سنتی منسوج شده و یا حال انقراض 5- برقراری تعامل بین انواع تعاونی روستایی و شهری برای ساماندهی تولید و بازار یابی 6- آموزش تعاون به آموزشهای شغلی اعضای تعاونی ها

کلید : تعاونی های کشاورزی - توسعه روستایی - توسعه و ترویج فرهنگ تعاون - تعاونی های سنتی

Abstract

The Agricultural cooperatives in many countries today have played a role in determining the development of rural and national economy. Agricultural cooperatives in countries such as Finland, Singapore, America, Denmark, South Korea, Norway, Poland, Uruguay, Japan, Canada, China, etc are more than 40% share in the country's economy. Iranian Agricultural Cooperatives have a certain share in the country's agricultural economy. What are the success factors for cooperatives and the share of cooperatives in rural development and national economy (lack of cooperation in Iranian culture or the lack of appropriate regulation of them by the governments?) We mentioned that we find answers in the province and South Khorasan provinces. This research has been done documentary study and field methods. Data were collected in the survey with 115 completed questionnaires and interviews of 30 specialties. Documents findings indicate that approximately four thousand years old cooperative tradition in Iran, Iranian people are so cooperative with the ancient culture. Iran in the new cooperative legislation is good legislation. Iran has been allocated so that the fundamental law of the three parts

of the country's economic cooperation. But the rules of international experience have been partially cooperative. Planners of Cooperatives, Cooperative Development of Main had forgotten the experiences of thousands of years of social conditions and regional cooperation, which is Iran. The Researcher for a more effective role for the development of cooperative economy in rural Iran, the five recommended operational strategies: The first step is the unit responsible for support services by the government's agricultural cooperatives. The second step is assignment of duties to the empowerment of cooperatives. The third step is lack of government interference in cooperative management. The fourth step is resuscitation and strengthening of traditional cooperatives or are outdated extinction. The fifth step is establishment cooperative interaction between rural and urban types (for organizing cooperatives for production and marketing of goods and services). The sixth Step is Cooperative education and job training members of cooperatives.

Key Words: Agricultural Cooperatives- rural development- traditional cooperatives- development and promoting cooperation

:

-1-1 :

تجارب به دست آمده در سایر کشورها آن است که بخش تعاونی به عنوان یک نظام کارآمد اقتصادی و اجتماعی می تواند برای تأمین نیازهای اقشار جامعه گامهای مفیدی بردارد و آرامش و تحرک در آنان تقویت کند. در ژاپن بیش از 70% عرضه فرآوردهای لبنی را تعاونی ها برعهده دارند در کانادا نیز سهم تعاونی ها در عرضه همین میزان . درچین بازار رسانی محصولات کشاورزی و توزیع کالاهای مصرفی در مناطق روستایی برعهده تعاونی هاست. (1376) ازیک سو منابع تاریخی موجود ایرانیان را از متعاون ترین ملل دنیاعنوان کرده اند و از سوی دیگر با اذعان مسئولان و کارگزاران دولتی ایران ، تعاونی ها علی رغم گسترش کمی آنها، نقش چندانی در مدیریت تولید روستایی و اقتصاد ایران نداشته اند. در این مقاله برآنیم که آسیب شناسی سیاست ها و برنامه های توسعه تعاونی های روستایی و کشاورزی در ایران بررسی نموده و سپس از منظر اقتصاد کشاورزی در روستاهای ایران، راهکار زم برای ایفا نقش موثرتر تعاونی در اقتصاد کشاورزی و ملی ارائه نماییم.

1-2- اهمیت مساله (اهمیت تعاونی ها)

امروزه موضوع توسعه اجتماعی و اقتصادی به عنوان یکی از مهمترین ساخت علوم و فنون و تکنولوژی است در این میان توسعه منابع انسانی بیش از سایر منابع و امکانات .

بزرگ به این باور رسیده اند که راز ترقی و تعالی پیشرفت هر کشور نه در منابع طبیعی و نه در منابع طبیعی و نه در جمعیت است بلکه توسعه سازمان های غیر دولتی و بویژه تعاونی هاست.

1-3-3- مبانی نظری:

1-3-1- **تعریف تعاون و شرکت تعاونی**: معنی کلمه تعاون یاری کردن، کمک متقابل و شریک مساعی است. مفهوم واقعی تعاون شعار معروف یکی برای همه و همه برای یکی است (نسیمی، 1380). شرکت تعاونی سازمانی است اقتصادی اجتماعی که از تجمع آزادانه داوطلبانه افراد به منظور مشارکت هر چه بیشتر در فعالیت رسیدن به هدف مشترک اعضاء بوجود آمده چنین سازمانی بصورت دموکراتیک اداره می شود.

مورد توجه قرار گرفته و سرمایه لازم توسط اعضاء با توجه به امکانات مالی آنها تامین می گردد و به سرمایه فوق سود محدودی تعلق می گیرد مابقی سود به نسبت منصفانه بین اعضاء تقسیم می گردد» (1371: 206)

1-3-2- **اشکال تعاونی ها**: تعاونی ها از نظر شکل گیری و نحوه فعالیت به دو گروه سنتی و نوین یا مدرن تقسیم می شوند

- تعاونی های سنتی در جامعه روستایی: تعاون و همیاری از دیرباز به مختلف در ایران بویژه در جوامع روستایی وجود داشته . ایرانی ها، نخستین ملتی بوده اند که کشاورزی و اجتماعی به تعاونی توجه کرده ا . این نوع همیاری سنتی در چارچوب موازین عرفی خاصی مانند آبیاری کار ... ها صورت می گرفته است. رایج ترین شکل تعاونی های سنتی ایران بنه بوده است. ی سازمان جمعی یا گروهی است که کار تولید کشاورزی به شکل همیاری اشتراک مساعی در کاشت . بنه ها، سازمان کار جمعی و غیر رسمی از یک سه هزینه تولید راکاهش می داد و از سوی دیگر از ترکیب تلفیق مهارت های افراد مختلف به افزایش میزان بهره وری منجر می شد. (عبداللهی، 1377: 134)

- **تعاونی های مدرن یا نوین**: کامل ترین طبقه بندی شرکت تعاونی به وسیله سازمان بین المللی کار

زیر :

1- شرکت ای تعاونی کشاورزی: که شامل تعاونی روستایی به شرح زیر است :

- شرکت تعاونی اعتبار روستایی: هدف تهیه و تدارک کشاورزان می باشد.
- شرکت های تعاونی کشت دسته جمعی
- شرکت های تعاونی جمع آوری و فروش و بازار یابی محصولات کشاورزی و دامداری
- 2 – کت تعاونی خدمات
- 3- شرکت تعاونی مسکن
- 4 – شرکت های تعاونی صنعتگران و پیشه وران
- 5- شرکت تعاونی ماهی گیری
- 6- شرکت تعاونی مصرف (1370)
- 1-3-3 سابقه تحقیق: سابقه تحقیق در مورد تعاونی های روستایی که دسترسی به آن میسر گشته به شرح جدول زیر ارائه می :

1- سابقه موضوع تحقیق

موضوع تحقیق	نتایج کلی تحقیق
روحانی (1378) درویشی نیا (1379) عملکرد شرکت های تعاونی تولید استان همدان، مازندران و اصفهان آقاجانی و رزنه (1380)	عدم تحقق اهداف تعاونی های تولید استان ، عدم ارائه خدمات پیش بینی شده در قانون تاسیس تعاونی های تولید ، عدم موفقیت مدیریت از نتایج این تحقیق بوده است.
صفری شالی (1380)	میزان شناخت اعضای از اصول تعاون مشارکت اعضای افزایش همچنین رابطه مستقیم بین موفقیت شرکت با مشارکت ، آموزش
رمضانی (1381)	عملکرد ضعیف شرکت ها، پایین بودن میزان بهره مندی اعضا از آموزش ، پایین بودن مشارکت اعضای در امور شرکتها و شناخت کم مرغداران ایران
کریمی (1386)	عملکرد تعاونی های تولید در رفع نیازهای کشاورزان در مجموع ضعیف بوده است
(1384)	افزایش سطح آگاهی فنی و تخصصی، افزایش دسترسی به نهاده ها، توسعه مکانیزاسیون از مهمترین نتایج مثبت تعاونی های تولید کشاورزی است. در مقابل محدودیت سرمایه، بی توجهی به اصول تعاون و روزمرگی از مهمترین نقاط ضعف تعاونی هاست (شهرستان کیورد آهنگ)
اگهی (1385)	ارزیابی مشارکتی تعاونی تولید روستایی با استفاده از زیباخت PRA
برقی (89)	نقش تعاونی های مشاع در توسعه مناطق روستایی تحت پوشش: تعاونی های مشاع در توسعه اقتصادی و اجتماعی روستاهای تحت پوشش موفق نبوده اند.

1-3-4- سئوالات تحقیق:

1. عواملی عدم توفیق تعاونی ها نتوان در ایفای نقش تعیین کننده در اقتصاد ملی و محلی ایران کدامند
2. سیاست های اجرایی دستگاه های متولی تعاونی ها تاچه حد تقویت کننده نقش تعاونی در اقتصاد ملی
3. راهکار های عملیاتی توسعه تعاونی ها

2- روش شناسی تحقیق

1-2- پژوهش حاضر از لحاظ هدف در زمره تحقیقات کاربردی، و در جمع آوری اطلاعات نیز از روش های تحقیق اسنادی و میدانی بهره گرفته شده است. در تحقیق اسنادی از منابع تاریخی و اطلاعات موجود در سالنامه ها و اطلاعات موجود در کارخانه های شیر استان اصفهان بهره گرفته شده است. در تحقیق میدانی پژوهش از تکنیک های پرسشنامه، مصاحبه استفاده شده است. در تحلیل مسایل از تجارب نگارنده در خصوص تعاونی ها تولید مصرف روستایی، نیز کمک گرفته شده است.

2-2- : در تحقیق میدانی 115 مرکز جمع آوری شیرتاسیس شده توسط تعاونی ها 180 نفر شیرکش قلمرو مکانی 43 مورد مصاحبه با اعضا تعاونی های روستایی صورت گرفته است . آماری و قلمرو مکانی تحقیق در تحقیق اسنادی شرکت های تعاونی ایران می باشد. لیکن مطالعه موردی در تحقیق میدانی شرکت های تعاونی استان های خراسان و استان اصفهان می باشد.

3- تحلیل داده های تحقیق

3-1- تحلیل داده های تحقیق اسنادی:

3-1-1- بررسی منابع تاریخی در مورد تعاون موجود نشان می دهد اولین اثر وجود تعاونی مربوط به سازمان های پیشه وران و کارگران صنایع دستی مصر 3000 سال قبل از میلاد مسیح می باشد. حمورابی سلطان بابل در 2050 سال قبل از میلاد اجازه داد کشاورزان مزارع رابه صورت تعاونی برای کشت آماده و در جمع آوری محصول باهم همکاری نمایند. در یونان باستان می توان از سازمانهای تعاونی کفن و دفن یاد کرد که هدف آن راحتی خیال اعضاء پس از مرگشان بوده است. در چین قدیم آثاری از 2000 سال قبل از میلاد در مورد تعاونی اعتبار بدست . در رم قدیم سابقه تعاونی پیشه وران به 450 سال قبل از میلاد می رسد . بسیاری از صاحب نظران مبانی تاریخی تعاون را در نخستین دوره های بشر در محدوده تمدن درخشان عهد عتیق چون مصر ،چین ،یونان وایران جستجو کرده اند (نهادنبدان، 1353 بهرامی، 2535).

2- قدمت تعاون در بین ملل جهان

نام سرزمین	اولین اثر مکتوب تعاون	نظارت بر تعاونی	ویژگی خاص
	3000 سال قبل از میلاد	حاکمان وقت	ضمن نظارت حکام بر تعاونی ،مقداری
	2050 سال قبل از میلاد	حمورابی سلطان بابل	کنت و جمع آوری محصول
یونان باستان	عمومی	-	سازمان تعاونی کفن و دفن برای راحتی خیال اعضاء
چین قدیم	2000 سال قبل از میلاد	-	تامین اعتبار
رم قدیم	450 سال قبل از میلاد	-	هر صنعت تعاونی خود را داشته است
انگلیس و فرانسه	1530 میلادی	-	بیمه

3-1-1- تحولات سیاسی و تاثیر آن بر مدیریت نظام تولید کشاورزی:

- اصلاحات ارضی و تخریب نظام تولید تعاونی کشاورزی در ایران : ایجاد شرکت تعاونی جزئی از برنامه اصلاحات ارضی . اصلاحات ارضی شروع . کسانی که پیش نویس قوانین اصلاحات ارضی را تهیه می کردند هیچ گونه اطلاعاتی از ساخت و کار کرد بنه ها نداشتند . زمین به افراد صاحب نسق داد

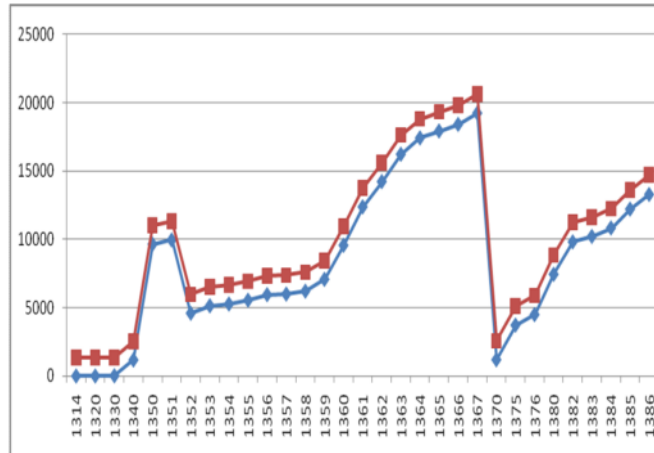
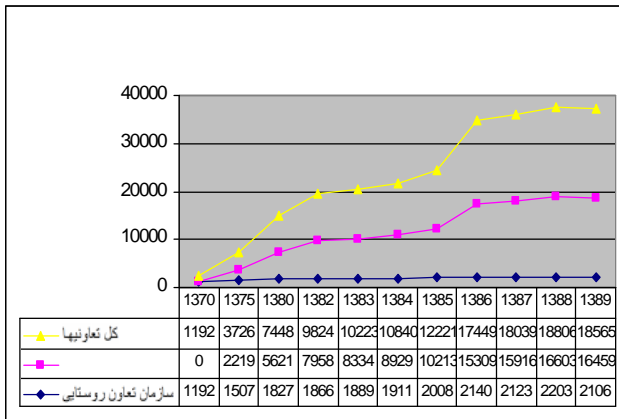
که اولین اثر سوء این عمل هم پاشیدگی بنه ها . سایر همکاری های گروهی تولید با اجرای ی به شدت تضعیف شد و با عوامل متعددی دیگر زمینه انقراض، این تعاونی سنتی گردید صحرا و سایر همکاری و هی تولید با اجرای اصلاحات ارضی به شدت تضعیف شد و با عوامل متعددی دیگر زمینه انقراض، این تعاونی سنت فراهم گردید. (لهسایی زاده 1369) اعتقاد مسئولین اصلاحات ارضی بر این بود که شرکت های تعاونی وظایف مالک و بنه ها را در زمینه تولید انجام خواهد داد (1370) اصلاحات ارضی ایران نه تنها موجبات جایگزینی نقش مالک و ارباب و سازمان رافراهم نکرد بلکه سازمان سنتی تعاونی "دولتی کردن مدیریت روستاها هدف اعلام نشده اصلاحات ارضی بود که در این هدف بیش از سایر هدف (1372)

- زمین شکل گیری تعاونی در ایران: 1303 1304 تعاونی های مدرن که ب ی رسمیت می یافتند، آغاز . تاسیس بین شرکت تعاونی روستایی سبک غربی 1314 شمسی . های ایران در هر بر ا تبلیغات وسیع آیین نامه و حتی تهیه لوایح و تصویب قوانین در خصوص تعاون سعی در گسترش تعاونی ها کرده اند. برنامه ریزان و تدوین کنندگان قانون یاد شده، اصولاً با سازمان اجتماعی و اقتصادی بند آشنایی نداشتند و اگر مختصر آشنایی نان بر این بود برای پیشرفت باید هر چه سنتی و بومی است تخریب نمود و هر چه غیر بومی پذیرفت و ترویج کرد. (سلیم، 1374)

- انقلاب اسلامی تعاونی های مدرن: با پیروزی انقلاب اسلامی دوره دیگری از فعالیت تعاونی شکل گرفت آیات واحادیث و روایات اسلامی 43 44 قانون اساسی جمهوری اسلامی . بر این یکی از سه بخش مهم اقتصادی کشور به اقتصاد تعاونی اختصاص یافت. بدین ترتیب جایگاه قانونی تعاونی پیروزی انقلاب اسلامی، شدیداً تقویت شد. مجلس شورای اسلامی در 1370 43 44 اساسی برای گسترش تعاونی اقدام به تصویب قانون تعاونی و تاسیس وزارت تعاون نمود. ولیکن 42 تصویب قانون بخش تعاون (در حین تصویب قانون تاسیس وزارت تعاون) سازمان تعاون روستایی از پیوستن به وزارت جدید امتناع و با به تصویب رساندن تبصره ای در قاز در وزارت کشاورزی () باقی ماند. (سازمان تعاون روستایی، 1389) -1- نشان می دهد تعداد شرکت های تعاونی از ابتدا تا سال 1351

رشد کمی خوبی بوده است با ادغام برخی تعاونی در این سال تعداد آنها کاهش قابل توجهی داشته است لیکن تعداد رشد نیز داشته است.

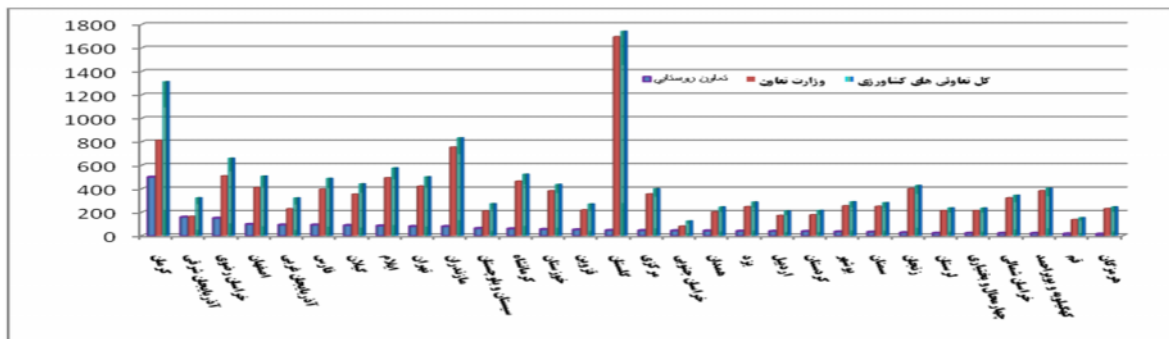
1-2- تعاونی فعال کشاورزی در ایران از سال 1314 تا 1389

(سازمان تعاون روستایی و وزارت رفاه و تعاون، 1387)

تعداد تعاونی های مدرن در سال 1357 6000 شرکت می رسد. در طی سال های پس از انقلاب اسلامی، تعاونی ها از رشد کمی بیشتری نسبت به سال رشد کمی یاد شده بی تاثیر نبوده است.

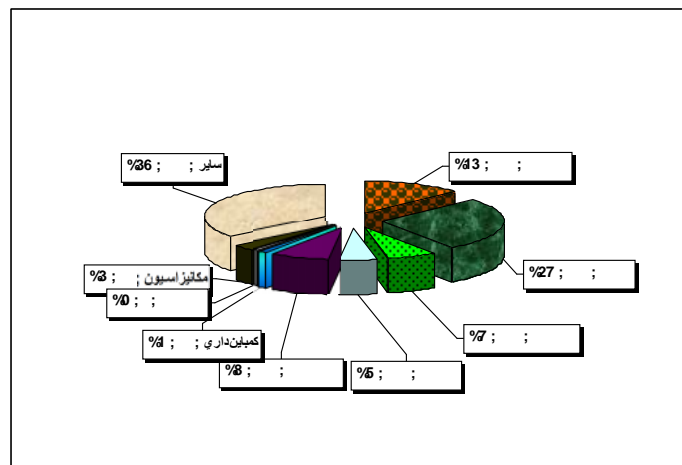
3- مقایسه تعاونی های فعال کشاورزی تحت پوشش وزارت رفاه و تعاون و سازمان تعاون روستایی به تفکیک استان

(سازمان تعاون روستایی و وزارت تعاون، 1389)

3- نشان می دهد با آنکه سالیان زیادی از تاسیس وزارت تعاون نگذشته است تعداد تعاونی فعال تحت پوشش وزارت تعاون تفاوت قابل توجهی با تعاونی تحت پوشش سازمان تعاون روستایی وجود دارد و همچنین سازمان تعاون روستایی در امر توسعه کمی بیشترین تعاونی های کشاورزی استان های کرمان، آذربایجان شرقی و خراسان رضوی توفیق را داشته است و وزارت رفاه و تعاون در استانهای گلستان کرمان و مازندران در این زمینه موفق تر از سایر استان دسترسی به آمار تفکیکی وزارت رفاه و تعاون میسر نشد. لیکن تعاونی فعال تحت پوشش سازمان تعاون روستایی به شرح نمودار 4- می باشند. این نمودار نشان می دهد که تعاونی های دامداری بیشترین تعداد و تعاونی های مرتعداری و کمباین داری کمترین عدد را به خود اختصاص می دهد.

4- تعاونی های فعال کشاورزی تحت پوشش سازمان تعاون روستایی ایران تا اسفند 1390

1389

3-1-2- جایگاه تعاون در برنامه های توسعه ایران:

برنامه های توسعه قبل از انقلاب اسلامی: هدف اصلی برنامه های پنجگانه قبل از انقلاب توسعه شهری و کاهش جمعیت روستایی به ویژه شاغلان بخش کشاورزی بود. در حالی که 57% جمعیت کشور در نقاط روستایی سکنی داشتند اعتبار عمران روستایی در برنامه های یادشده از 2/14% تجاوز نکرد. روستایی جزئی از بخش کشاورزی بود و اعتبار تخصیصی عمدتاً در ابعاد فیزیکی توسعه روستا هزینه گردید (سازمان تعاون روستایی، 1383)

برنامه های توسعه بعد از انقلاب اسلامی: بعد از انقلاب اسلامی 43 44 قانون اساسی جمهوری اسلامی اختصاص یافت و بخش تعاون به عنوان یکی بخش های سه گانه اقتصادی کشور به رسمیت شناخته شد و بر همین اساس وزارت تعاون نیز در سال 1370 تاسیس گردید لیکن وزارت کشاورزی سابق مانع ساماندهی کلیه تعاونی های کشور در یک وزارتخانه و پیوستن تعاونی های روستایی به وزارت تعاون گردید. 5 ه ویژه ای به تعاونی ها معطوف نگردید زیرا برنامه های اول و دوم دارای استراتژی مشخصی در مورد توسعه تعاونی نبود. با آغاز برنامه سوم تعاونی ها از ریشه کمی نسبتاً خوبی بوده اند لیکن چالش های متعددی مانع توسعه کیفی تعاون ها در ایران گردید. استراتژی مشخصی تری در خصوص تعاونی ها بوده است. پنجم توسعه نیز در راستای توجه به این 25 درصدی سهم بخش تعاون از اقتصاد ملی قرار داده شده است.

3-1-4- نقش تعاونی ها در کشور

اشتغال مستقیم و غیر مستقیم مردم چند کشور در تعاونی : 3- جالبی در مورد نقش تعاونی ها در اشتغال ارائه می کند در حال حاضر 62 33 مردم کانادا، 50 40 درصد مردم امریکا عضو تعاونی هستند. 20 درصد مردم، در کنیا و کاستاریکا 20 م عضو تعاونی می باشند.

3- میزان اشتغال مستقیم و غیر مستقیم مردم چند کشور در تعاونی ها

نام کشور	آرژانتین	کلمبیا	کنیا، مالزی و کاستاریکا	وکانادا	آمریکا
میزان اشتغال در تعاونی ها	23%	8%	20%	33%	40%

: (محمدیان ، 1387)

اهمیت تعاونی ها در اقتصادهای ملی چند کشور منتخب: همان طوری که در جدول 3- بسیاری از کشور تعاونی های نقش تعیین کننده در اقتصاد ملی ایفاء می کنند اطلاعات دریافتی حاکی است انمارک تعاونی ها 96 درصد تولید محصولات گوشتی، 50 تولید محصولات لبنی، 34

تولید تخم مرغ محصولات باغی را در اختیار دارند. تعاونی های شیلات کره جنوبی حدود 71 نروژ تعاونی های محصولات لبنی 99 درصد از تولید شیر، تعاونی های مصرف 8/7 صادرات و تعاونی های جنگلی 76 ز تولید چوب و الوار را با خود اختصاص داده اند. در لهستان تعاونی های لبنی 75 درصد از کل تولیدات در اسلونی، تعاونی های کشاورزی 72 درصد از تولید شیر 79 45 درصد از تولید گندم و 77 درصد از تولید سیب زمینی را در اروگوئه تعاونی ها 90 درصد از کل ید شیر، 34 درصد از کل تولید عسل و 30 درصد از تولید گندم را دارا هستند. در فنلاند تعاونی های تولید شیر 25 درصد بازار را، در قبرس تعاونی های بازاریابی محصولات کشاورزی 35 درصد کل بازاریابی محصولات را مدیریت می کنند. در ژاپن بیش از 70% عرضه فرآورده های لبنی را تعاونی ها برعهده دارند در کانادا نیز سهم تعاونی ها در عرضه ندم به همین میزان است. در چین 75% زارسانی محصولات کشاورزی و توزیع کالاهای مصرفی در مناطق روستایی برعهده تعاونی هاست. (محمدیان، 1387) 4- مبین تعاونی در نظامهای اقتصادی مختلف تعاونی هادر اقتصاد ایران می باشد. خوشبینانه ترین برنامه ها رسیدن به نقش 15 20 درصدی نقش تعاونی ها اقتصاد حکایت دارد.

4- نقش تعاونی ها چند کشور منتخب

کشور	تولید	سهم تعاونی ها	کشور	تولید	سهم تعاونی ها
چین	تولید گوجه فرنگی	100%	چین	ضه فرآورده های لبنی	70%
	تولید گل	95%		تولید محصولات لبنی	75%
	تولید شیر	84%		خرده فروشی	75%
	تولید چغندر	64%		ساخت مسکن شهری	80%
	تولید لیبیات	97%		بازار رسانی محصولات کشاورزی	75%
	تولید تخم مرغ	50%		توزیع کالاهای مصرفی	80%
کانادا	تولید تخم مرغ	97%	کانادا	تولید شیر	100%
	محصولات گوشتی	96%		تولید محصولات کشاورزی	33%
	محصولات لبنی	56%		تولید شیر	90%
	تولید تخم مرغ	50%		تولید عسل	34%
	محصولات باغی	34%		تولید گندم	60%
اسلونی	تولید شیر	72%	اسلونی	تولید شیر	99%
	تولید شیر	76%		جد چوب و الوار	76%
	تولید شیر	79%		بازاریابی محصولات کشاورزی	35%
	تولید شیر	45%		سهم بخش کشاورزی از تولید ناخالص ملی	40%
	سیب زمینی	77%		پیش بینی تحقق در برنامه پنجم	25%

			60%	تولید لبنیات	کانادا
			35%	تولید شکر جهان	
			75%		

: (محمدیان ، 1387

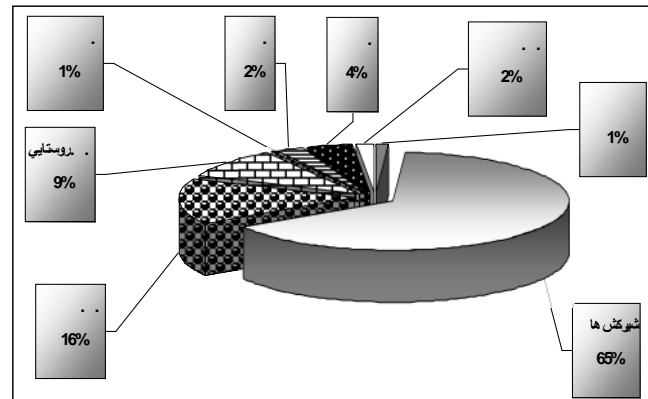
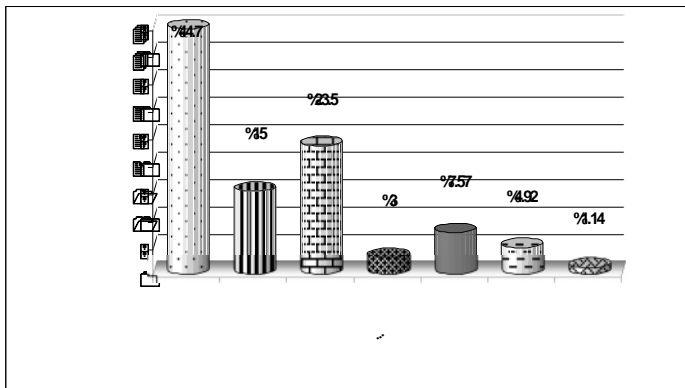
تحلیل داده های تحقیق میدانی:

3-2-1-اعتماد تولیدکنندگان روستایی به تعاونی ها:

1- ضمن نشان دادن تنوع خریداران شیر، مبین آن است که 65% از شیر تولیدی دامداران پاسخگوی تحقیق به شیر کش ها تحویل شده که دارای امکانات حمل و نقل ابتدایی تر نسبت به انواع مراکز می باشند . مراکز جمع آوری شیر، کارخانه های خصوصی وپگاه استان اصفهان با حمایت مستقیم و غیر مستقیم دستگا های دولتی تنها توانسته اند 35% شیر تولیدی را جذب کنند.

1- میانگین تحویل شیر تولیدی پاسخگویان تحقیق به خریداران

2- دلایل ترجیحی تحویل شیر به خریدار

تحویل شیر و 23/5% اعتماد به خریدار را به عنوان

2- نشان می دهد که 44/7%

مهمترین دلایل تحویل شیر به خریداران بیان کرده اند.

تحلیل داده های کیفی :

3-1-4- موانع ایفای نقش موثر تعاونی ها کشاورزی در توسعه روستایی اقتصاد کشاورزی ایران

نتایج کیفی تحقیق زیر در استان های اصفهان و خراسان که در عرصه عمل از عملکرد تعاونی ها و متولیان دولتی آنها کسب شده به شرح ذیل بیان می شود:

مشکلات ساختاری تعاونی های روستایی و کشاورزی: این نوع از تعاونی ها از ابتدا بصورت دولتی تاسیس شده اند و عضویت در آنها نیز اجباری بوده است. بدین جهت موانع ساختاری عمومی و اختصاصی زیر به عنوان موانع نقش موثر تعاونی هادر اقتصاد ملی و برنامه ریزی کشاورزی محسوب می شوند :

- موانع عمومی ساختاری توسعه تعاونی های روستایی در ایران: موانع ساختاری به شرح زیر برای انواع تعاونی های روستایی قابل طرح می باشد:

- 1- عدم مشارکت دادن روستائیان در تصمیم گیری تعاونی 2- دولتی و شبه دولتی شدن تعاونی ها 3- کلیشه ای بودن اساسنامه و عدم توجه به شرایط اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی مناطق 4- عدم توجه به مشارکت در تعاونی بعنوان ملاک ارزیابی تعاونی ها 5- عدم توجه به نیاز مردم برای تشکیل و فعالیت تعاونی ها 6- مشارکت واقعی اعضاء و نمایندگان آنان در اتحادیه های تعاونی

- مشکلات ساختاری تعاونی های کشاورزی :

1- این نوع تعاونی ها یا تحت پوشش سازمان تعاون روستایی و یا وزارت رفاه و تعاون می باشند و پس از تشکیل می توانند تحت پوشش موسسه دولتی دیگر در آیند.

2- مدیر عامل این تعاونی ها کارمند دولتی نمی باشند لیکن هیات مدیره برای تعیین مدیر عامل بایستی موافقت مدیران جهاد کشاورزی را جلب نماید.

توسعه روستایی و عدم توجه به پیشینه تعاونی های سنتی و حمایت از :

سود نجستن از تجربیات جهانی تعاون دیوانگی است اما رها کردن تجربیات چندین هزار ساله خودی که حاصل شرایط فرهنگی اقلیمی این مرز و بوم نیز عاقلانه نیست. تجارب بدست آمده گویای آنست که با

سیاست ها و برنامه ریزی نادرست، جهل وبی توجهی به شرایط اقلیمی واجتماعی خود وشناخت ناقص در باره شرایط وامکانات بیگانه، موجبات نابودی بسیاری از تاسیسات کشاورزی سنتی، همچون قناتها، کبوتر خانه ها، فراموشی روش های آبیاری، کشت کاری، دیم کاری و آیش بندی، برهم زدن وتضعیف سازمانها وشبوه های سنتی تعاونی فراهم شده است (نسیمی، 1372) تعاونی های مدرن نیز هیچگاه با فرهنگ ایران منطبق نگردیده و مطابق با نیازهای واقعی مردم موجودیت نیافته اند. گسترش آنان با توسل به اجبار وتحمیل، تبلیغات واعمال فشارهای دولتی بوده است.

تعدد تصمیمی در مورد تعاونی ها عدم تعامل بین آنها:

اگرچه تلاش فراوانی برای دسترسی به اطلاعات بخش تعاون برای کل کشور صورت گرفت لیکن دسترسی به تعاونی های کشاورزی کشور میسر نشد. بدین جهت این مبحث با

روستایی ونظام بهره برداری استان های خراسان تحلیل می شود دسته بندی اطلاعات یادشده حکایت از آن دارد که تعاونی ها بویژه تعاونی های روستایی دارای ساماندهی مناسبی نیست . 5- نشان می دهد

1389 12% تعاونی های کشاورزی تحت پوشش حمایتی سازمان تعاون روستایی 80%

8% از تعاونی ها با عنوان تعاونی های تولید تحت پوشش نظام بهره برداری سازمان

جهاد کشاورزی استان بوده اند.

5- شرکت های تعاونی کشاورزی ف طی 1378-1389

به تفکیک سازمانهای دولتی ناظر

اداره کل تعاون		سازمان تعاون روستایی		تعداد کل			
%41	311	%17	125	%42	319	755	1378
%51	344	%19	127	%29	197	668	1379
%55	386	%18	129	%27	186	701	1380
%57	423	%18	131	%26	190	744	1381
%61	492	%17	133	%22	173	803	1382
%74	912	%9	110	%17	214	123	1386

1389	1922	230	12%	156	8%	1536	80%
------	------	-----	-----	-----	----	------	-----

1: کشاورزی 1389

تعاونی های کشاورزی عموماً تولیدکننده کالایی هستند که تعاونی شهری بدان نیازمند می باشد و همچنین تعاونی های تولید شهری و کارگری در تولید کالاهایی دخیلند که اعضاء تعاونی کشاورزی مصرف کننده کالای باشند. تولیدات هر دو گروه تولید کننده توسط واسطه به گروه دیگر فروخته می شود و در برخی موارد هر یک از دو نوع تعاونی به دنبال می باشند. وزارت خانه های تعاون، صنایع، بازرگانی، جهاد کشاورزی و وزارت مسکن و شهرسازی نیز تاکنون تصمیمی برای برقراری تعامل بین تعاونی های کارگری، توزیعی و تولیدی شهری با تعاونی های تولید و مصرف روستایی نگرفته اند.

عدم حمایت متولیان دولتی از نقش قانونی ارکان تعاونی ها:

1383 مدیران عامل بسیاری از تعاونی های روستایی منصوب دستگاه های دولتی ذیربط بوده اند. هیات های مدیره در سیاست گذاری شدیداً تحت فشار و نفوذ مدیران عامل دولتی و وابسته به دولت می باشند. به دلیل عدم انتخاب واقعی مدیران تعاونی ها توسط اعضاء، مدیران اتحادیه تعاونی هانیز بطور مستقیم و غیر مستقیم توسط دولت ها انتخاب می در خوشبینانه ترین نگاه اینگونه مدیران " کار می کنند نه با مردم برای مردم! "

6- سازمان تعاون روستایی و تعاونی های تولید کشاورز :

سازمان تعاون روستایی که قانوناً متولی نظارت بر تعاونی های روستایی بود با تصویب قانون تعاونی های تولید در سال 1371 و ایجاد معاونت نظام بهره برداری در وزارت کشاورزی سابق، موضوع نظارت سازمان تعاون روستایی بر تعاونی های تولید روستایی ضعیف شد. خوشبختانه اخیراً (1390) با سیاست جدید وزارت جهاد کشاورزی کلیه وظایف و تعاونی ها و تشکل های کشاورزی تحت پوشش وزارت جهاد کشاورزی سازمان تعاون روستایی منتقل شده است.

4- نتیجه گیری و پیشنهادات

4-1- نتیجه گیری:

بر اساس نتایج این پژوهش تعاونی های مدرن، از ابتدا تاکنون با گذار از فراز و نشیبهای متعدد، از نظر کمی سیر صعودی . لیکن تاکنون نقش تعیین کننده ای در توسعه روستایی و اقتصاد کشاورزی نداشته اند. تجربه تعاونی ها

این زمینه گویای این حقیقت آشکار است که در شرایط موجود تعاونی های کشاورزی به دلیل موانع ذیل نمی توانند تعهد خاصی در اقتصاد ملی ایران بپذیرند.

1. دودستگاه دولتی سازمان تعاون روستایی و زرات تعاون در امر ساماندهی، حمایت و تصمیم سازی تعاونی های کشاورزی و روستایی فعالیت دارند.
2. تعامل بین انواع تعاونی های روستایی و شهری وجود ندارد.
3. مشکلات ساختاری تعاونی های روستایی مانع نقش موثر تعاونی های کشاورزی در اقتصاد ملی شده است.
4. متولیان دولتی از ایفای نقش قانونی ارکان (مجمع عمومی بازرس و هیات مدیره) در تعاونی ها حمایت لازم به عمل نمی آورند و تلقی اعضا از بر کزاری مجامع عمومی عملاً اقدامی تشریفاتی است.
5. عملکرد تعاونی های مدرن با نیازهای واقعی مردم مطابقت ندارد
6. تعاونی هادر بازار رسانی محصولات تولیدی نتوانسته اند نقش برجسته ای ایفاء نمایند

4-2- پیشنهاد :

7. پیشنهادات زیر ایفای نقش موثر تر تعاونی هادر در توسعه روستایی و اقتصاد کشاورزی قابل ارائه می باشد:
8. فرآیند زمینه سازی تشکیل بیت و ارزیابی تعاونی ها، " " " " قرار گیرد. مشارکت فعاً بعنوان مهمترین فاکتور ارزشیابی ارزیابی تعاونی های روستایی مورد توجه قرار گیرد.
9. با واگذاری تعاونی های دولتی و شبه دولتی ایجاد شده به در مدیریت تعاونی زمینه مشارکت . اساسنامه تعاونی بویژه تعاونی های روستایی، با توجه به نیازها و اقلیم هر منطقه انعطاف پذیر شوند و موانع قانونی در این زمینه ،
10. تعاونی ها سنتی روستاهایی که منسوخ شده و یا در حال انقراض احیاء و یا تقویت شوند تعاونی های سنتی در ساختار تعاونی های مدرن تجدید نظر صورت پذیرد .
11. تشویق به تعامل جدی بین انواع تعاونی روستایی و شهری در دستور کار دستگاهاى متولی قرار گیرد
12. تعیین تکلیف تعاونی های کشاورزی تحت پوشش وزارت رفاه و تعاون و تعیین متولی و تقویت آن در دستور کار جدی دولت و مجلس قرار گیرد.

1. آگهی، حسین، شکراله حمدحیدری و محمود کشوری (1386) " ارزشیابی مشارکتی تعاونی تولید روستایی با استفاده از رهیافت PRA) موردی تعاونی تولید فرزبان استان لرستان). ماهنامه علمی جهاد، ترویج کشاورزی و توسعه روستایی سال 27 277 خرداد و تیر.
2. آزادی حسین، کرمی عزت اله (1380) مقایسه موفقیت واحدهای مکانیزه تعاونی های روستایی، تعاونی های تولید و شرکت های مکانیزه استان مجله علوم و فناوری کشاورزی. منابع طبیعی جلد پنجم شماره سوم
3. آقاجانی ورزنده، (1380) ارزیابی فعالیت شرکت های تولیدی استان اصفهان ، دانشگاه صنعتی اصفهان
4. حمید (1370) مبنای تعاونی دانشگاه پیام نور
5. بهرامی، ایرج (2535) اصول شرکتهای تعاونی ، دانشگاه ملی ایران
6. بیات ورچقی، حسن ، (1382) بررسی فعالیتها و شناخت تاثیر ایجاد شرکت تعاونی تولید روستائی هفتاد قله شهرستان اراک. پایان نامه (کارشناسی) دانشگاه صنعتی اصفهان
7. ضرتی مجید، *مجیدی بتول، رحمانی بیژن (1389) شناسایی عوامل موثر بر موفقیت تعاونی های کشاورزی در توسعه اقتصاد روستایی مرکزی شهرستان خدابنده 109-3:89
8. رمضانی، مسعود، (1381) ارزیابی عملکرد هیاتهای مدیره ومدیران عامل تعاونی کشاورزی مرغداران ایران، پایا (کارشناسی ارشد) - صنعتی اصفهان، دانشکده کشاورزی،
9. سازمان تعاون روستایی، (1383) مشخصات عمومی تعاونی فعال کشاورزی) قابل دسترسی درسایت اینترنتی www.icm.gov.ir بازیابی شده در 16 شهریور 1390
10. (1387)- ارزیابی تعاونی های تولید کشاورزی (آنالیز SWOT) (شهرستان کبودر آهنگ قابل دسترسی درسایت اینترنتی) <http://sid.ir/Fa/Search> بازیابی شده در 16 شهریور 1390
11. سلیم، غلامرضا، (1374) اصول مدیریت تعاونی ها دانشگاه پیام نور
12. شیرانی، علیرضا (1368) انتشارات دانشگاه علامه طباطبائی
13. (1372) مدیریت روستایی در ایران ،دانشگاه تهران
14. (1375) اصول اندیشه های تعاونی، دانشگاه تهران
15. هی (1377) نظامهای بهره برداری، وزارت کشاورزی.
16. برقی (1389) نقش تعاونی های مشاع در توسعه مناطق روستایی تحت پوشش: (قابل دسترسی درسایت اینترنتی www.sid.ir/fa بازیابی شده در 16 شهریور
17. کرمی، عزت ا.، حیاتی ، کورش آثار تعاونی های تولید کشاورزی در فرایند تولید، قابل دسترسی درسایت اینترنتی <http://sid.ir/Fa/Search> بازیابی شده در 10 شهریور 1390
18. لطیفیان (1385) بررسی عملکرد شرکت های تعاونی کشاورزی استان خراسان بزرگ ، دو ماهنامه علمی پژوهشی سال سیزدهم شماره 20 .
19. لهسایی زاده ،عبدالعلی (1369) تحولات اجتماعی روستاهای ایران، انتشارات تولید شیراز

20. محمدیان (1386) نقش و جایگاه اقتصادی کشورها
ن دفتر امور بین الملل ، قابل دسترسی در سایت
ایترنتی <http://www.jobportal.ir> بازیابی شده در 16 شهریور 1390
21. مرکز آمار ایران 1386 1389 1388. 1382
22. نسیمی، علی، 1372، سیر تطور تعاونی و اصلاح نظام بهره برداری در ایران
23. نکویی نائینی سیدعلی علی بیگی امیرحسین (1386) عوامل موثر بر میزان مشارکت اعضا در مدیریت تعاونی های روستایی شهرستان کرمانشاه
اقتصاد کشاورزی و توسعه، ویژه نامه بهره وری و کارایی زمستان قابل دسترسی در سایت ایترنتی <http://sid.ir/Fa/Search> بازیابی شده در
12 شهریور 1390
24. نهاوندیان، هوشنگ (1353) اصول و مبانی تعاونی ها، دانشگاه شیراز